

A dark blue vertical bar on the left side of the page. A blue arrow-shaped graphic points to the right from the bar, containing the text 'Febrer 2018'.

Febrer 2018

La traducció automàtica amb postedició en una UE multilingüe: el cas del català

Several thin, curved lines in shades of blue and grey originate from the bottom left and curve upwards and to the right, creating a decorative graphic element.

Laia Santanach i Sabatés

TUTOR: ANTONI OLIVER GONZÁLEZ

MÀSTER EN TRADUCCIÓ ESPECIALITZADA
UNIVERSITAT OBERTA DE CATALUNYA

Índex

Introducció	4
La traducció en el marc de la Unió Europea	6
El català a la Unió Europea.....	10
La traducció automàtica (TA)	13
La postedició (PE)	15
Cas Pràctic	17
Conclusions	25
Bibliografia	26

Resum: El present estudi té per objectiu analitzar la política lingüística i la gestió del multilingüisme de les principals institucions de la Unió Europea (la Comissió, el Consell, el Tribunal de Justícia i el Parlament), per valorar la viabilitat d'incrementar el nombre de llengües europees a les quals es tradueix actualment la documentació oficial emesa per aquests organismes, mitjançant l'ús de processos de traducció automàtica i la seva posterior edició. Després de presentar el fonament jurídic del multilingüisme de la Unió Europea, aquest estudi identifica els èxits i les dificultats de les institucions europees per gestionar de manera efectiva i inclusiva la comunicació multilingüe en una democràcia supranacional, observant amb detall el cas de la llengua catalana. Aquest treball també inclou el desglossament dels temes següents: problemes derivats del nombre de llengües oficials i minoritàries de la UE, les inconsistències entre la política lingüística de la UE i la gestió real en la traducció de documentació oficial, i els recursos tecnològics en l'àmbit de la traducció com a alternativa al problema. Finalment, l'estudi presenta una avaluació de les solucions als problemes observats, focalitzant-se específicament en el cas de la llengua catalana, juntament amb les conclusions de l'autora.

Paraules clau: multilingüisme institucional, traducció automàtica, postedició, traducció especialitzada, llengua catalana, Unió Europea.

Abstract: The purpose of this study is to analyse the language policy and the management of multilingualism in the main European Union institutions (the Commission, the Council, the Court of Justice and the Parliament), in order to assess the feasibility of increasing the number of European languages to which the official documentation is currently being translated, through the use of machine translation processes and their subsequent editing. After presenting the legal basis for multilingualism in the European Union, this study identifies the successes and difficulties of the European institutions in managing effectively and inclusively multilingual communication in a supranational democracy, observing in detail the case of the Catalan language. This study also includes a breakdown of the following topics: problems derived from the number of official and minority languages of the EU, inconsistencies between EU language policy and real management in the translation of official documentation and technology resources in the field of translation as an alternative to the problem. Finally, the study presents an evaluation of the solutions for the problems observed, focusing specifically on the case of the Catalan language, along with the conclusions of the author.

Keywords: Institutional multilingualism, machine translation, post-editing, specialized translation, Catalan language, European Union.

Introducció

Vint i cinc anys després de l'adopció del text de la *Carta Europea de les Llengües Regionals i Minoritàries* per part del Comitè de Ministres del Consell de la Unió Europea, el 5 de novembre de 1992, i malgrat molts dels esforços realitzats pel Consell al llarg dels darrers anys, la gestió efectiva del multilingüisme institucional en termes de comunicació plurilingüe per part dels organismes de la Unió Europea continua essent una assignatura pendent.

La Resolució del Consell del 21 de novembre del 2008¹ sobre l'estratègia europea pel multilingüisme posa un èmfasi especial en el valor de la traducció com a eina per promoure la diversitat lingüística i el diàleg intercultural, especialment dins les institucions de la Unió Europea. De fet, actualment, la UE és el major empresari de traductors i intèrprets del món (té uns 3.000 traductors i intèrprets en plantilla).

No obstant això, avui en dia encara no es tradueix tota la documentació generada des dels diversos organismes de la Unió Europea a totes les llengües oficials, per no fer esment de les llengües considerades regionals o minoritàries. En aquests moments, la Unió Europea està composta per 500 milions de ciutadans, 28 estats membres i es reconeixen 24 llengües oficials. Tanmateix, dins d'aquests estats membres, es calcula que hi ha més de 60 llengües regionals i minoritàries, sense comptar les 175 llengües pròpies dels immigrants.²

Malgrat les diverses polítiques destinades a la gestió i protecció del multilingüisme impulsades per la UE, les seves principals institucions (inclòs el Parlament Europeu i la Comissió Europea) només tenen com a llengües habituals de treball l'anglès, el francès i l'alemany.

¹ Council of the European Union (2008): *Council Resolution of 21 November 2008 on a European strategy for multilingualism*, (2008/C 320/01).

² European Commission (2012): *European Day of Languages: multilingual magic, from speak-dating and cocktails to fun in the library 'bath'* (2012). Brussels, 25 September 2012.

En aquest sentit, cal recordar que la diversitat lingüística de la UE està consagrada a l'article 22 de la *Carta dels Drets Fonamentals de la Unió Europea* ("la Unió respecta la diversitat cultural, religiosa i lingüística) i a l'article 3 del *Tractat de Funcionament de la Unió Europea* (TFEU): "la Unió respectarà la riquesa de la seva diversitat cultural i lingüística, i vetllarà per la conservació i el desenvolupament del patrimoni cultural europeu".

Al seu torn, entre d'altres iniciatives, la Comissió Europea treballa, des de l'any 2010 en un nou sistema de traducció automàtica per a administracions públiques anomenat MT@EC. Aquest sistema "permet que totes les institucions i organismes de la UE, així com les administracions públiques nacionals dels Estats membres de la UE, obtinguin traduccions automàtiques bastant precises en un total de 552 parelles de llengües que cobreixin totes les llengües oficials de la UE".³ El desenvolupament d'aquest nou sistema de traducció automàtica és clau ja que permet el multilingüisme en els serveis públics.

Finalment, a través d'aquest estudi pretenem analitzar la rellevància de l'ús dels sistemes de traducció automàtica amb postedició, com a recurs indispensable per a la consolidació del multilingüisme dins les institucions de la UE. Al seu torn, en basarem en el cas de la llengua catalana per realitzar un examen exhaustiu dels avantatges i desavantatges de l'ús de la tecnologia combinada amb la intel·ligència humana en l'àmbit de la traducció legislativa europea en llengües tan properes com el castellà i el català, amb la perspectiva d'abordar una alternativa factible que pugui donar resposta a un dels tres objectius de la política de multilingüisme de la Comissió Europea: "donar als ciutadans un accés a la legislació, als tràmits i a les informacions de la Unió Europea en la seva pròpia llengua" (incloses les llengües regionals o minoritàries com el català).⁴

³ Saville, N. i Gutiérrez Eugenio, E. (2016): *Research for CULT Committee - European Strategy on Multilingualism - Policy and Implementation at the EU Level*. Cambridge English Language Assessment /Association of Language Testers in Europe, 15/07/2016.

⁴ Figel, Jan (2005): *Communication de la Commission au Conseil, au Parlement Européen, au Comité Économique et Social Européen et au Comité des Régions: Un nouveau cadre stratégique pour le multilinguisme*. Comissió Europea, 22/11/2005.

La traducció en el marc de la Unió Europea

Una de les diferències fonamentals entre la Unió Europea i la resta d'organismes de caire internacional és que aquesta té capacitat per legislar. És a dir, la legislació comunitària supranacional de la Comissió, el Consell i el Parlament és vinculant per a tots els Estats membres i per aquest motiu, tota la documentació emesa per aquests organismes i que impliqui obligacions jurídiques aplicables pels Estats membres s'ha de traduir a les 24 llengües oficials de la UE, d'acord amb el que estableix el *Reglament N°1 del Consell sobre el règim lingüístic de la Comunitat Europea* (DO L del 6 d'octubre de 1958).

La Unió Europea disposa dels següents instruments jurídics, vinculants i obligatoris⁵:

- *Els tractats*: actes jurídics que estableixen els objectius de la UE, les normes aplicables a les seves institucions, la manera com es prenen les decisions i la relació existent entre aquesta i els Estats membres.
- *Els reglaments*: actes jurídics d'abast general. Són d'aplicació directa i obligatòria en tots els seus termes en l'ordre jurídic dels Estats membres.
- *Les directives*: actes jurídics que obliguen a l'Estat membre destinatari en relació amb el resultat que s'ha d'aconseguir, deixant en mans de les autoritats nacionals l'elecció de la forma i els mitjans necessaris per assolir aquesta finalitat.
- *Les decisions*: actes jurídics d'obligatori compliment en tots els seus elements i per tots els destinataris, als quals es dirigeix en concret.
- *Les recomanacions*: documents que només tenen un pes polític o moral.
- *Els dictàmens*: opinions que contribueixen a fomentar la presa de decisions dels Estats membres.

⁵ Fernández-Miranda, E. (2014): *El régimen lingüístico y la traducción en la Unión Europea*. Traducción y proyección del español. Dirección General de Traducción de la Unión Europea, p. 33-43

A la Unió Europea hi ha quatre institucions principals: dues políticament independents (la Comissió i el Tribunal de Justícia) i dues dirigides pels Estats membres (el Consell i el Parlament).

La Comissió Europea representa i defensa els interessos de la UE. Una de les seves funcions principals és elaborar les propostes legislatives que llavors es sotmeten al Parlament i al Consell. La Comissió Europea també és la guardiana dels Tractats i té competències per imposar sancions en el cas de la violació del dret comunitari. Al Servei de Traducció de la Comissió Europea hi treballen al voltant de 1800 traductors distribuïts en diversos departaments lingüístics on en funció de la llengua, les traduccions requereixen d'una velocitat diferent. Tots els documents es tradueixen a l'anglès (EN), al francès (FR) i a l'alemany (DE). Aproximadament, el 50% dels documents legislatius es tradueixen també a les llengües oficials dels 15 països que pertanyien a la UE abans de l'adhesió dels països de l'Est (EUR15) i al voltant del 25% dels documents es tradueixen a la resta de llengües oficials dels països de l'Est (EUR12).

Al Tribunal de Justícia té com a missió principal garantir la correcta interpretació i aplicació dels Tractats de la UE, i a més, també exerceix competències jurisdiccionals. Al Tribunal de Justícia hi treballen uns 250 traductors que han de ser alhora juristes. El règim lingüístic del Tribunal es regeix en funció de la *llengua de procedència* que ha de ser una de les 24 llengües oficials de la UE, la *llengua de treball* que és el francès, per la qual cosa, el conjunt de documents presentats s'han de traduir tots a aquesta llengua i la *llengua de publicació*, és a dir, la traducció de la jurisprudència del Tribunal de Justícia pel públic en general, per la qual cosa, s'hauria de publicar a totes les llengües comunitàries.

El Consell de la Unió Europea està format pels ministres dels diferents països europeus. A partir de les propostes presentades per la Comissió, el Consell ratifica la legislació comunitària (en col·laboració amb el Parlament Europeu) i entre les seves principals competències destaquen la coordinació de les polítiques generals dels Estats membres, la definició d'una política exterior i de seguretat comuna a la Unió Europea, la cooperació entre les autoritats judicials i les forces policials en matèria penal en tots els Estats membres i el dictamen de reglaments. Al Consell hi treballen uns 600 traductors. La majoria de documents del Consell estan relacionats amb la legislació comunitària, motiu pel qual, segueixen el mateix protocol que s'hagi iniciat prèviament a la Comissió.

El Parlament Europeu està format per 758 eurodiputats, representants dels partits polítics escollits per sufragi universal per un període de 5 anys i agrupats per afinitats polítiques (no per països). Els 500 traductors del Parlament, tradueixen a totes les llengües oficials els documents de la sessió del Ple i de les comissions parlamentàries, les decisions del Defensor del Poble Europeu, les comunicacions amb els ciutadans que siguin orals o escrites, i les decisions dels òrgans interns del Parlament Europeu.

Ateses les 506 combinacions lingüístiques possibles, moltes vegades resulta complicat trobar un traductor que domini una llengua de partida i d'arribada determinades (sobretot quan es tracta de dues llengües considerades minoritàries dins de la UE), per la qual cosa, s'acostuma a utilitzar una llengua pont. Habitualment es fan servir com a intermediàries les llengües més utilitzades a la UE: l'anglès, el francès i l'alemany.

Al seu torn, els serveis de traducció de les principals institucions de la UE tenen la missió de garantir el multilingüisme dins de la Unió per contribuir a apropar les seves polítiques als ciutadans. Informar als ciutadans sobre els seus drets i obligacions en relació a la legislació europea en totes les llengües oficials és essencial per garantir la

legitimitat, la transparència, l'eficàcia i la responsabilització de la UE. Tanmateix, com hem vist, no tots els documents emesos pels organismes principals es tradueixen a totes les llengües de la UE, sinó que existeix una prioritació en funció del destinatari i la finalitat. Els documents legislatius o de major interès es tradueixen a les 24 llengües oficials, mentre que la resta de textos es tradueixen només a les llengües necessàries.

Actualment, el cost en traducció i interpretació entre totes les institucions de la Unió Europea (la Comissió, el Tribunal de Justícia, el Parlament, el Consell, el Tribunal de Comptes, el Comitè Econòmic i Social i el Comitè de les Regions) és d'uns mil milions d'euros a l'any. Això representa menys d'un 1% del pressupost total de la UE, poc més de 2€ per ciutadà.⁶

Malgrat això, la Comissió Europea es continua mostrant compromesa en assolir una gestió efectiva del multilingüisme dins de la UE, motiu pel qual, ha publicat diversos estudis sobre la importància de la traducció en la societat i en l'economia. Entre d'altres, cal fer esment d'un estudi sobre la indústria de la traducció (Rinsche i Portera-Zanotti, 2009), un informe sobre la traducció professional (Pym et al., 2012), el paper del rol de la traducció a la societat de la UE (Euréval, 2010) i un estudi focalitzat en l'impacte de les noves tecnologies i els nous models empresarials en la indústria de la traducció global (Troussel i Debussche, 2014).

Així mateix, en el període comprès entre els anys 2007-2013, la Comissió Europea ha donat suport a diversos projectes científics que investiguen l'aplicació de la tecnologia en la traducció i l'aprenentatge de llengües com a eina eficaç per donar resposta a les necessitats multilingües de la UE. Entre els projectes esmentats destaquen el suport a les tecnologies del llenguatge a través de la inversió en I+D, a la implementació de l'ús de la Traducció Automàtica a l'administració pública europea (MT@EC) i el

⁶ Comissió Europea (2012): *Nota sobre el multilingüisme i l'aprenentatge de llengües*. IP/12/2005-MEMO/12/703. Brussel·les 25 de setembre de 2012.

desplegament de tecnologies del llenguatge madures a través del programa *Connecting Europe Facility* (CEF). Malauradament, a partir de l'any 2014 el multilingüisme ha deixat de ser una de les prioritats pressupostàries de la Comissió Europea.

Així doncs, podem afirmar que existeix una doble perspectiva en la política lingüística de la Unió Europea, ja que a pesar de defensar el pluralisme lingüístic i el dret de tot ciutadà europeu a expressar-se en la seva pròpia llengua, en realitat, existeixen certs matisos en aquesta política, sobretot alhora de parlar de la traducció de la documentació generada pels organismes de la UE més enllà de les 24 llengües oficials i de les principals llengües de treball: el francès, l'anglès i l'alemany. És evident que el repte del multilingüisme a la UE passa avui en dia per la incorporació de les noves tecnologies de la informació (TIC) que han revolucionat les metodologies de treball en el sector de la traducció en un entorn cada vegada més globalitzat, permetent guanyar agilitat i rapidesa.

El català a la Unió Europea

D'acord amb el *VI Informe sobre la situació de la llengua catalana* (2012), elaborat per l'Observatori de la Llengua Catalana (OLC), actualment més de deu milions de persones saben parlar català als territoris que conformen els Països Catalans, és a dir, els territoris en els quals la llengua autòctona és el català o bé, els territoris on històricament hi ha hagut catalanoparlants: Catalunya, Catalunya del Nord, el País Valencià, les Illes Balears i Pitiüses, el Principat d'Andorra, la Franja de Ponent, l'Alguer i el Carxe.

Així mateix, el català és considerat com la llengua cooficial de la Comunitat Autònoma de Catalunya, juntament amb el castellà, des de l'aprovació de l'*Estatut d'Autonomia de Catalunya*, l'any 1979, on es fa referència al català amb els termes *llengua pròpia de Catalunya* (art. 3. 1.). De la mateixa manera, la Constitució Espanyola de l'any 1978,

reconeix l'oficialitat de la resta de *llengües espanyoles* (a part del castellà) *en les respectives Comunitats Autònomes d'acord amb els seus Estatuts* (art. 3. 2.).

D'altra banda, malgrat el català és reconegut com a llengua cooficial per part de l'Estat espanyol i a més, si es té en compte el nombre de persones que efectivament el saben parlar, és més parlat que el danès o el finès (llengües oficials de la UE), no gaudeix de la consideració de llengua oficial en el marc de la Unió Europea.

No obstant això, el català és reconegut per la UE com a llengua de comunicació amb els ciutadans, és a dir, qualsevol ciutadà pot adreçar-se en català, per escrit, a les principals institucions de la Unió Europea (la Comissió Europea, el Parlament Europeu, el Consell, el Defensor del Poble Europeu o el Comitè de les Regions) i té el dret de rebre una resposta en la seva llengua.

A més a més, algunes publicacions i documents oficials de la UE es tradueixen al català mitjançant la representació de la Comissió Europea a Barcelona, la qual s'encarrega de la traducció i l'edició en català d'algunes publicacions oficials, en tot cas, una mostra ínfima de tota la literatura que es produeix diàriament a la UE. De la mateixa manera, a l'oficina de la Unió Europea situada a Barcelona, el català pot ser usat com a llengua de relació amb les institucions europees, d'acord amb la *Resolució del Parlament Europeu, d'11 de desembre de 1990*.

Al seu torn, cal recordar que la *Carta dels Drets Fonamentals de la Unió Europea*, proclamada a Niça l'any 2000, estipula en el seu article 22 que la Unió *respecta la diversitat cultural, religiosa i lingüística*. Ara bé, *el règim d'usos lingüístics comunitari* (1958) també estipula que les llengües oficials de la UE són aquelles reconegudes com a tal per cadascun dels Estats Membres, sota el principi d'una llengua per a cada Estat (en el cas d'Espanya, l'espanyol).

En relació amb tot l'exposat amb anterioritat, l'any 2014, coincidint amb una reunió de l'Intergrup del Parlament Europeu sobre *Minories Tradicionals i Comunitats i llengües nacionals*, els eurodiputats catalans varen plantejar una pregunta al conservador

Jonathan Hill, aleshores membre del gabinet de la Comissària d'Educació, Cultura, Multilingüisme i Joventut, Androulla Vassiliou, sobre la possible aplicació del criteri del nombre de ciutadans en l'ús d'una llengua (a més de les llengües dels Estats Membres) a les institucions europees. Hill va assenyalar que tot i que *la Comissió és conscient que el sistema actual no reflecteix adequadament la diversitat i els drets lingüístics de tots els ciutadans europeus per igual, la UE està basada en els Estats-Nació i veu molt difícil, de moment, que això es pugui canviar.*⁷

En definitiva, a pesar que existeix una voluntat teòrica en l'essència de la UE per defensar el seu multilingüisme, a la pràctica, l'existència d'un reconeixement de *llengües oficials* en front d'altres llengües considerades com a *regionals o minoritàries*, posa en evidència la ineficiència de les polítiques lingüístiques emprades fins el moment per gestionar la riquesa multilingüística de la UE. Avui en dia, la manca d'oficialitat d'una llengua considerada regional o minoritària a la UE, com és el cas del català, provoca un seguit de conseqüències negatives per aquest conjunt de llengües com és la manca de representativitat, legalitat, efectes jurídics, promoció i visualització.

En el cas que ens ocupa, considerem que una UE amb una política lingüística plural real hauria de garantir que tot els representants polítics puguin fer servir la seva llengua en els diversos estaments europeus, de la mateixa manera que la publicació dels tractats, del Diari Oficial de la Unió Europea i dels textos fonamentals de la UE s'hauria de poder fer en qualsevol de les llengües de la UE amb plena validesa jurídica, i totes les llengües s'haurien d'incloure amb tota normalitat en els programes de la UE per a l'aprenentatge i el foment de les llengües europees.

⁷ Dades extretes del blog d'informació <https://catalunyaeuropa2014.wordpress.com>. Apartat notes de premsa: *Minories Tradicionals i Comunitats i llengües nacionals*, Parlament Europeu (2014)

La traducció automàtica (TA)

Tal com hem vist, arrel de l'increment del nombre de llengües oficials de la UE dels darrers anys, així com, del foment de polítiques lingüístiques que tenen per objectiu una gestió més eficient del multilingüisme en el marc de la UE, les tecnologies de la informació ocupen un lloc cada vegada més important en la labor quotidiana dels traductors de la UE. Al llarg dels darrers anys, per fer front a totes aquestes necessitats de caràcter lingüístic, el Servei de Traducció de la UE ha implementat una gran varietat de recursos diferents: terminològics, memòries de traducció i traducció automàtica. Així mateix, en relació a la traducció automàtica (TA), considerem important fer esment que actualment en l'àmbit de la Comissió Europea, no només s'utilitza com a eina d'ajuda per a la comprensió de textos, sinó també, per a la traducció, sobretot per aquelles traduccions considerades de caràcter urgent.

A més a més, cal recordar que una de les prioritats de la Comissió Europea dels darrers anys és la gestió del multilingüisme no només en les institucions de la UE, sinó també en la seva estratègia del Mercat Únic Digital Europeu. En termes econòmics, un Mercat Únic Digital Europeu⁸ podria aportar 415.000 milions d'euros addicionals a l'any, crear cents de milers de nous llocs de treball i afavorir una societat activa basada en el coneixement. Ara bé, per tal que això sigui possible, cal tenir molt present que el Mercat Únic Digital Europeu és multilingüe. Segons dades d'un estudi realitzat per la Comissió Europea, el 90% dels consumidors europeus prefereixen navegar per Internet amb la seva pròpia llengua i el 42% d'usuaris d'Internet multilingües mai compra serveis o productes en línia que no estiguin en la seva pròpia llengua

⁸ Dades extretes de la pàgina oficial de la Comissió Europea: <https://ec.europa.eu>

En aquest sentit, el mateix passa amb la documentació oficial emesa per a la Unió Europea. Qualsevol document rellevant hauria de ser consultable en totes les llengües de la UE i els serveis públics europeus haurien de garantir la seva accessibilitat a tots els ciutadans reduint les barreres lingüístiques i permetent als ciutadans obtenir informació sobre els seus drets a la UE, així com, accedir als documents legals utilitzant la seva pròpia llengua.

Ara bé, és evident que la traducció humana no és una solució en un escenari multilingüe real com el de la Unió Europea, atès que la traducció humana és massa cara i massa lenta per donar resposta a tot el volum de textos generats pels organismes oficials de la UE. I d'altra banda, encara avui en dia, els traductors en línia disponibles a través de les administracions públiques d'Europa no cobreixen totes les combinacions lingüístiques possibles.

En aquest context, la TA es considera com la millor alternativa per obtenir ràpidament la informació continguda en un document, no obstant això, el resultat d'un procés de TA no sempre es correspon amb el d'una traducció impecable i que compleixi amb tots els requisits exigits als textos destinats a la publicació. En relació a la qualitat de les traduccions realitzades mitjançant una eina de TA, cal tenir present que aquesta dependrà de la similitud entre les llengües de treball i del desenvolupament tecnològic efectuat per cada combinació lingüística.

Així doncs, arribats en aquest punt, considerem oportú introduir el concepte de *postedició* com a recurs bàsic per trobar l'equilibri just entre temps i qualitat, tal com apuntava Senez (1999)⁹. La TA aplicada als tipus de texts adequats juntament amb la postedició pot proporcionar una solució pràctica al problema que suposa una gestió real del multilingüisme en l'increment de la demanda de traduccions de la UE.

⁹ SENEZ, D. (1999): *Post-editing service for EC machine translation users*. En: Freelance Bulletin. Bulletin D'Information de L'Unité Traduction Externe, no. 4, juny de 1999.

La postedició (PE)

Al llarg dels darrers anys, a pesar de tots els seus detractors, sembla que la postedició s'ha començat a fer un lloc en el mercat de la traducció. La globalització i la constant necessitat d'informació en el món actual ha propiciat un increment en la demanda de serveis de traducció, la qual cosa ha fomentat l'aparició i el desenvolupament de nous processos de traducció que tenen per objectiu satisfer les noves demandes en el menor temps possible amb l'ajuda de diverses eines, entre les quals destaquem els traductors automàtics i la postedició. Tanmateix, tant la traducció automàtica (TA) com la postedició (PE) han generat forces reticències entre els professionals de la traducció, sobretot en relació al control de la qualitat de les traduccions i en l'existència d'una millora real de la productivitat.

Per aquest motiu, les investigacions més recents en el camp de la postedició s'han centrat sobretot en els termes de qualitat i productivitat. En relació a la productivitat, la majoria d'investigadors apliquen un model que calcula la productivitat basant-se en el nombre de paraules traduïdes per un traductor humà enfront el nombre de paraules traduïdes per un sistema de TA amb postedició, així com, el temps invertit en tot el procés. D'aquesta manera, es pretén determinar quina de les dues formes resulta més rentable. Per citar un exemple, farem un breu apunt sobre els resultats de l'estudi realitzat per Guerberof (2009)¹⁰, on es demostra numèricament que la traducció automàtica amb postedició augmenta considerablement la productivitat respecte la traducció humana d'un professional experimentat. Ara bé, quina és la qualitat dels textos resultants?

¹⁰ Guerberof, Ana. 2009. *Productivity and quality in MT post-editing*, en MT Summit XII — workshop: beyond translation memories: new tools for translators, en Machine Translation Archive.

D'acord amb García Yebra (1989)¹¹, per mesurar la qualitat d'una traducció, aquesta hauria respectar tres punts essencials: dir tot el que diu el text original, no dir res que no digui el text original i dir-ho tot amb la màxima correcció i naturalitat que permeti la llengua d'arribada. Tanmateix, avui en dia, a pesar de tots els avanços en el desenvolupament de les TIC, cap sistema de TA és capaç de realitzar unes traduccions que puguin complir amb aquestes tres premisses ni que satisfacin les expectatives de qualitat d'un traductor professional. Així doncs, la qualitat del text final, depèn encara dels traductors humans o en el cas que ens ocupa, dels posteditors.

D'altra banda, un estudi elaborat per Aranberri (2014)¹² posa en evidència que els estàndards de qualitat clàssics estan donant lloc a noves perspectives més flexibles pel que fa al concepte de qualitat en les traduccions, tenint en compte la finalitat dels textos a traduir. Així doncs, en la majoria de casos, la qualitat de la traducció dependrà tant del sistema de TA emprat com de la capacitat del posteditor per donar al text d'arribada la fluïdesa necessària:

[...] la calidad de la posesición estará supeditada a la calidad de traducción que genere el sistema de TA y a la capacidad del poseedor para transformar dicha TA en un texto correcto y fluido. (Aranberri, 2014).

En base a tot allò exposat amb anterioritat, sembla evident que el model de treball en l'àmbit de la traducció que es perfila a les institucions de la UE, si es pretén fer front a una política lingüística plural, passaria per una automatització dels cicles de treball mitjançant una major integració de les tecnologies de la informació i la creació d'un entorn de treball que faciliti un ús menys complex i més lògic de la TA acompanyada d'un bon servei de postedició que en garanteixi la qualitat final.

¹¹ García Yebra, Valentín (1989): *Teoría y Práctica de la Traducción*. Editorial Gredos SA, Madrid, 1989.

¹² Aranberri, N. (2014): *Posedición, productividad y calidad*. Revista Tradumàtica: tecnologies de la traducció [article en línia], n. ° 12, p. 471-477

Cas Pràctic

El component pràctic d'aquest article es basa en l'anàlisi d'un exercici de postedició de diversos textos legislatius emesos per la UE i traduïts prèviament del castellà al català per un sistema de traducció automàtica estadística (ModernMT) entrenat mitjançant el corpus DOGC (Diari Oficial de la Generalitat de Catalunya)¹³. A través d'aquesta pràctica es pretén establir els avantatges, els inconvenients i les particularitats d'implementar un sistema de traducció automàtica amb PE que permeti garantir la gestió real del multilingüisme en el Servei de Traducció de la UE i que pugui incloure també les llengües considerades regionals i/o minoritàries com és el cas del català.

Per portar a terme aquesta pràctica, el material amb el qual s'ha treballat durant la postedició consta de diversos textos legislatius de temàtica especialitzada emesos per la UE durant els anys 1958, 1959 i 1962. Els textos emprats pertanyen al cos de textos de l'*Acquis Communautaire* (AC), és a dir, el conjunt normatiu vigent a la Unió Europea que comprèn les normes originàries contingudes en els tractats fundacionals i les seves modificacions, la legislació derivada dictada per al desenvolupament dels tractats, les declaracions i resolucions dictades pels organismes europeus i també els tractats internacionals subscrits per la Unió.

El primer que es pot observar en aquest cas pràctic és que existeix una diferència força notable entre el temps total invertit en una traducció humana i en el procés de traducció automàtica amb postedició. A més a més, el fet de fer servir també en el procés de postedició una eina de traducció assistida per ordinador (TAO) com és MemSource, enlloc d'un processador de text (per exemple, Word), ha contribuït a agilitzar encara més tot el procés, ja que ens ha permès treballar en una sola pantalla

¹³ Oliver, Antoni (2016): *El corpus paral·lel del Diari Oficial de la Generalitat de Catalunya: compilació, anàlisi i exemples d'ús*. Zeitschrift für Katalanistik 30 (2017), [article en línia], 269–291

amb el text origen i el text d'arribada alhora, fer servir una memòria de traducció i generar un glossari (base terminològica) a partir de les modificacions efectuades.

Un altre fet determinant en la reducció del temps emprat en la TA + PE és la tipologia de text a traduir, ja que en tractar-se de textos legals requereixen d'un llenguatge especialitzat. En el cas que s'hagués hagut de fer una traducció humana (enlloc d'una TA) s'hagués hagut d'invertir força temps en el procés de documentació prèvia a la traducció (atès que no som juristes) per garantir la traducció terminològica més adequada en cada cas, mentre que la TA ha donat un resultat força satisfactori en la majoria de textos i només ha calgut efectuar una PE mínima basada en la modificació d'alguns termes o estructures específiques més pròpies de la llengua catalana.

Així mateix, és important destacar que no ens hem trobat cap cas on el resultat de la traducció automàtica fos inacceptable i s'hagués de traduir de nou un segment sencer. A continuació adjuntem les taules amb els errors de traducció més freqüents que s'han detectat durant el treball de postedició, així com, l'anàlisi realitzat i la solució proposada en cada cas d'acord amb les consultes lingüístiques efectuades principalment a través del cercador d'informació lingüística d'Optimot/Dret i Optimot/Nova gramàtica i ortografia, un servei públic i gratuït de la Direcció General de Política Lingüística en col·laboració amb l'Institut d'Estudis Catalans i el Centre de Terminologia TERMCAT:

Resultat TA	Correcció PE
Construccions copiades de la llengua d'origen: <i>obrar en poder de</i>	En contextos jurídics o administratius, el català no comparteix amb el castellà l'ús del verb <i>obrar</i> en el sentit d'estar o existir una cosa en un lloc determinat. En aquesta mena de contextos, l'expressió <i>obrar en poder de</i> és incorrecta en català i s'ha de substituir per <i>tenir</i> , <i>disposar</i> o altres solucions similars (<i>ser/estar en mans de</i>).

Taula 1

Resultat TA**Correcció PE**

Errors de concordança (gènere i nombre): s'observen diversos errors en la traducció del pronom relatiu de possessió <i>cuyo</i> que en castellà concorda en gènere i nombre amb la cosa posseïda, no amb el posseïdor	En català, per expressar la pertinença i la possessió, es fa servir el pronom relatiu <i>el qual, la qual, els quals, les quals</i> precedit de la preposició <i>de</i> i darrere del nom que complementa. A diferència del castellà, el pronom relatiu concorda amb el posseïdor.
--	--

Taula 2

Resultat TA**Correcció PE**

Errors lèxics: en la traducció automàtiques quan una paraula del text origen (TO) no està inclosa en el diccionari bilingüe de l'eina de traducció, la paraula o l'expressió de la llengua d'origen queda sense traduir. <u>Casos on no s'ha efectuat la traducció</u> 1) Text en majúscules 2) Conjugació verbal en Pretèrit Imperfet de Subjuntiu i Present de Subjuntiu	Els TA no ofereixen els mateixos resultats en tots els tipus de text. Així, els textos que busquen la claredat, la precisió i l'objectivitat donaran millors resultats que els que tenen finalitats estètiques i literàries. Com a conseqüència de tot això, el registre estàndard és el que millor s'adequa amb les característiques d'aquestes eines. Per això convé evitar els dos extrems: el llenguatge excessivament tècnic i culte, d'una banda, i un registre massa col·loquial o informal, de l'altra.
--	---

Taula 3

Resultat TA**Correcció PE**

Preposicions: podem citar els casos de la preposició a davant de complement directe i, les preposicions a i en en les expressions de lloc i de temps.	Com a norma general, el complement directe no porta preposició quan va darrere del verb, no és un pronom personal fort i no crea ambigüitat. Tanmateix, hi ha algunes excepcions en què s'usa la preposició <i>a</i> . La Gramàtica de la llengua catalana de l'IEC del 2016 recull àmpliament aquests casos en què s'utilitza a davant del complement directe. Les preposicions <i>a</i> i <i>en</i> poden introduir un complement de lloc. En general són possibles les dues preposicions, tot i que la preferència per l'una o l'altra sol dependre de l'element que acompanya i del verb de l'oració.
--	---

Taula 4

Resultat TA**Correcció PE**

Ús incorrecte del pronomen àton <i>que</i>	No és correcta la combinació de <i>preposició + article + que</i> . Quan hi ha una preposició, solament es poden fer servir els pronoms <i>què, qui</i> o <i>qual</i> . Si el nom que s'ha de substituir porta una preposició, aquesta no es pot ometre quan és substituït pel pronom.
---	--

Taula 5

Resultat TA**Correcció PE**

Ús de la coma gramatical en les <i>oracions subordinades</i> i les <i>oracions adversatives</i> .	<ol style="list-style-type: none"> 1) Separar les oracions subordinades adverbials i condicionals quan l'oració subordinada introduïda per l'adverbi o la conjunció va davant de l'oració principal 2) En les oracions adversatives generalment se separen les dues parts de l'oració amb una coma davant de la conjunció
--	---

Taula 6

Resultat TA**Correcció PE**

Construccions copiades de la llengua d'origen: <i>llegir a conocimiento de</i>	La construcció <i>posar en coneixement</i> és correcta en català com a equivalent de <i>fer conèixer</i> . Cal, però, no oblidar altres formes com ara <i>informar, comunicar, fer saber</i> , etc. Pel que fa a la locució <i>posar en coneixença</i> , s'aplica generalment només a persones, en el sentit de <i>posar en relació una persona amb una altra</i> .
---	---

Taula 7

Resultat TA**Correcció PE**

Calcs del castellà que podem evitar: <i>acús de rebut</i>	Les formes correctes per a substituir aquest castellanisme són <i>justificant de recepció, acusació de recepció</i> o <i>acusament de recepció</i> .
--	--

Taula 8

Resultat TA	Correcció PE
<p>Adjectiu en castellà: <i>dicho/dicha/dichos/dichas</i> (utilitzat amb el significat <i>mencionat amb anterioritat</i>)</p>	<p>Es pot optar per l'ús de demostratius amb valor pronominal: <i>aquest, aquesta; aquell, aquella</i> (pronoms). Ara bé, convé evitar alguns usos abusius dels demostratius pronominals que no són genuïns. Segons els contextos, es pot tornar a esmentar el referent directament o substituir-lo per un pronom feble. Així doncs, és preferible dir: <i>L'oficina ha creat una comissió. L'objectiu d'aquesta comissió és investigar com es gestionen els recursos</i> (i no: <i>L'oficina ha creat una comissió. L'objectiu d'aquesta és investigar com es gestionen els recursos</i>)</p>

Taula 9

En relació a la traducció al català de textos jurídics normatius s'han de tenir en compte els principis generals d'estil que caracteritzen el llenguatge jurídic català (claredat, precisió, senzillesa, etc.). Així doncs, en el cas mostrat en la *Taula 9*, volem fer un apunt especial, atès que les referències que es fan dins del discurs a elements que han aparegut anteriorment són un recurs molt habitual en llenguatge jurídic. Per aconseguir una redacció clara, es pot tornar a esmentar el referent directament o bé mitjançant fórmules com ara *la dita Ordre, l'Ordre esmentada, aquesta Ordre, aquella Ordre*, o substituir el referent per un pronom feble o relatiu. També es poden elidir els elements anafòrics quan la presència o absència d'aquests elements no fa variar el significat del text. Cal tenir en compte que, en cas que en castellà no sigui clar quin és el referent, cal traduir el pronom castellà de manera literal, per tal de respectar aquesta ambigüitat possiblement volguda.

Resultat TA	Correcció PE
<p>Participis: <i>establecidos, previstos</i>, etc. en textos jurídics</p>	<p>Els participis, es proposa de canviar-los per que + verb en present només en els casos en què la norma o disposició legal pot passar a ser <i>subjecte</i>.</p> <p><u>Exemples:</u></p> <p>Original en castellà <i>En los términos establecidos en este artículo [...]</i></p> <p>Traducció al català <i>En els termes que estableix aquest article [...]</i></p> <p>Però:</p> <p>Original en castellà <i>Los casos previstos no incluyen [...]</i></p> <p>Traducció al català <i>Els casos previstos no inclouen [...]</i></p>

Taula 10

Resultat TA	Correcció PE
<p>Pèrdua dels Pronoms Febles "en" i "hi", a causa de la traducció literal del castellà.</p>	<p>En català, utilitzem el pronom feble "EN" per substituir paraules que no diem però que queden sobreenteses pel que s'ha dit abans o pel context. Si no utilitzem el pronom EN, la informació que donem queda incompleta .</p> <p>En català fem servir el pronom "HI" per a substituir el nom d'un lloc determinat, quan no volem o no necessitem anomenar-lo. Com que en castellà no cal fer servir aquest pronom si no es diu el nom del lloc, en català no es replica.</p>

Taula 11

Resultat TA	Correcció PE
<p>Locucions com <i>en vista de</i> o <i>con vistas a</i></p>	<p>En català les locucions <i>en vista de</i> i <i>amb vista a</i> difereixen tant en la forma com en el significat.</p> <p>En vista de: <i>en vista de, en consideración de, en atención a, etc.</i></p> <p>Amb vista a: <i>con miras a, con vistas a, de cara a, en orden a, con la finalidad de, con el propósito de, etc.</i></p>

Taula 12

A partir d'aquesta pràctica personal podem afirmar que malgrat els sistemes de traducció automàtica impliquen un avantatge clar en relació amb el temps de traducció i alhora, ofereixen uns resultats força acceptables en combinacions lingüístiques pròximes des del punt de vista sintàctic, com és el cas del castellà i el català, és evident que els textos traduïts automàticament han de ser editats per esmenar tots els errors que queden en el text d'arribada i garantir-ne la qualitat.

Així mateix, considerem recomanable consultar sovint el text original durant el procés de postedició per resoldre qualsevol dubte que pugui sorgir sobre el contingut, de la mateixa manera que és fonamental conèixer quins són els errors que sol cometre un procés de traducció automàtica per poder identificar-los amb agilitat. En base a la nostra experiència en la postedició de textos de caire legislatiu traduïts del castellà al català per un sistema de traducció automàtica podem classificar els errors més habituals en els grups següents:

Tipologia d'error	Situacions habituals
Faltes d'ortografia en el TO (text original)	1) La paraula està mal escrita en el text original i es produeix una confusió en la traducció automàtica del terme 2) El sistema de TA no reconeix una paraula del TO i la manté igual en el text d'arribada
Error de concordança en gènere o nombre	1) Paraules que tenen un gènere o un nombre diferent en la llengua d'arribada 2) Traducció del pronom relatiu de possessió en castellà "cuyo"
Calcs sintàctics	1) Adjectiu anteposat al substantiu 2) Ús abusiu del possessiu 3) Ús incorrecte d'algunes preposicions
Error lèxic	1) Casos de polisèmia o homonímia 2) Terminologia excessivament tècnica que queda sense traduir

Taula 13

En definitiva, en base a tot allò exposat amb anterioritat, podem afirmar que aquest cas pràctic ens ha permès corroborar algunes dades interessants que demostren que en combinacions lingüístiques properes com el castellà-català i en àmbits temàtics especialitzats, la traducció automàtica estadística a partir de corpus lingüístics paral·lels, juntament amb l'ús de memòries de traducció i bases de dades terminològiques, produeix una qualitat de text força òptima.

No obstant això, és evident que precisament pel grau d'especialització dels textos legislatius i per poder garantir-ne la qualitat, el procés de postedició és sempre necessari, encara que sigui mínim, ja que es requereix un control exhaustiu de la terminologia del text per garantir-ne la correcta aplicació a la llengua d'arribada, en aquest cas, al català.

Al seu torn, considerem important fer esment que el procés de postedició humana d'una traducció automàtica és una alternativa ràpida i econòmica a la traducció humana, que permet garantir la qualitat i la coherència del text d'arribada a partir de la revisió i correcció del contingut generat per la traducció automàtica.

Per tant, arrel de la pràctica efectuada i en base a tota la informació teòrica recopilada, considerem que per poder garantir una gestió del multilingüisme real, eficient i efectiva a tots els estaments de la Unió Europea, la incorporació de sistemes de traducció automàtica amb postedició que permetin millorar la productivitat sense perdre qualitat és un element crucial per poder incrementar el nombre de llengües d'ús als serveis públics de la UE.

Conclusions

En aquest article hem començat parlant de la gestió del multilingüisme a la UE, fent un esment especial al cas de la llengua catalana. Així mateix, en diverses ocasions hem apuntat que la mateixa UE considera els processos de traducció automàtica com a un recurs viable per assolir la gestió efectiva del multilingüisme en tots els seus estaments. De la mateixa manera, a través d'un cas pràctic personal, hem pogut constatar que la traducció automàtica estadística basada en corpus lingüístics paral·lels podria ser un recurs plenament vàlid per a la traducció d'aquella documentació legislativa que faci ús d'una terminologia especialitzada i en combinacions de llengües molt concretes (amb una distància lèxica mínima), i en qualsevol cas, acompanyada sempre d'una labor de postedició que garanteixi la qualitat del text final.

En aquest sentit, podem afirmar que la TA estadística a partir de corpus lingüístics paral·lels, acompanyada d'unes bases terminològiques i unes memòries de traducció ben elaborades, i en entorns segurs, és un recurs completament viable per a la traducció de textos especialitzats en combinacions lingüístiques properes com les del castellà i el català, ja que donen com a resultat uns textos més que acceptables. Així mateix, també hem pogut observar que el treball de postedició redueix molt el temps invertit en tot el procés de traducció, millorant la productivitat i garantint la mateixa qualitat que una traducció humana.

Per tant, malgrat totes les reticències que encara existeixen avui en dia sobre la traducció automàtica i la postedició, aquest estudi demostra que la TA + PE es tracta d'un recurs completament viable en un entorn multilingüe com és el dels organismes oficials de la UE i d'una eina que permetria aconseguir fer efectiva la consolidació del multilingüisme com a horitzó econòmic, social i polític dins de la UE.

Bibliografía

Abaitua, J. (2002). *Introducción a la traducción automática (en 10 horas)* [article en línia]. Páginas personales Deusto, gener de 2002. [Data de consulta: 21/11/2017]. URL: http://paginaspersonales.deusto.es/abaitua/konzeptu/ta/mt10h_es/index.html

Aranberri, N. (2014): *Posedición, productividad y calidad*. Revista Tradumàtica: technologies de la traducció [article en línia], n. º 12, p. 471-477. [Data de consulta: 21/11/2017]. URL: https://ddd.uab.cat/pub/tradumatica/tradumatica_a2014n12/tradumatica_a2014n12p471.pdf

Brace, C. (2000): *Language Automation at the European Commission*. R. C. SPRUNG Translating Into Success. American Translators Association, Scholarly Monograph Series, vol. XI. Amsterdam/Philadelphia: John Benjamins Publishing Company; p. 219-224.

Díaz Prieto, P. (2015): *Luces y sombras en los 75 años de la traducción automática*, [article en línia], Universidad de León. [Data de consulta: 21/11/2017]. URL: <https://buleria.unileon.es/bitstream/handle/10612/4712/D%C3%ADaz%20Prieto%20139-175.pdf?sequence=1>

Dirección General de traducción de la Comisión Europea (2010): *Guía del Departamento de Lengua Española*. Brussel·les i Luxemburg, agost de 2010, p. 11-15.

Fernández-Miranda, E. (1997): *La traducción en las Instituciones europeas y en las organizaciones Internacionales*. Revista Hieronymus Complutensis. El Mundo De La Traducción no. 5, gener-juny de 1997, p. 87-100

García de Toro, C. (2009): *La traducción entre lenguas en contacto: catalán y espanyol*. Publications Universitaires Européennes, Peter Lang International Academic Publishers, Berna, p. 51-96.

Garrido Nombela, R. (1996): *La traducción en la Comunidad Europea y el lenguaje jurídico comunitario*. Revista Hieronymus Complutensis. El Mundo De La Traducción no. 3, gener-juny de 1996; p. 35-42.

Hernández, P. (2002): *En torno a la traducción automática*. Revista Cervantes, nº 2, març de 2002, p. 101-117.

Hutchins, W.J. (2001). *Machine Translation Over Fifty Years*. Histoire, Epistemologie, Langage. Tom XXII, fasc. 1, p.7-31

Marí, I. (2003). *La llengua catalana, pedra de toc de la diversitat lingüística europea*. Digithum [article en línia]. UOC. Núm. 5. [Data de consulta: 19/11/2017]. URL: <http://www.uoc.edu/humfil/cat/art/mari0303/mari0303.html>

Rindler Schjerve, R. i Vetter E. (2012): *European Multilingualism: Current Perspectives and Challenges*. Multilingual Matters, Bristol (UK), p.10-44.

Senez, D. (1999): *Post-editing service for EC machine translation users*. En: Freelance Bulletin. Bulletin D'Information de L'Unité Traduction Externe, no. 4, juny de 1999. (Proceedings from Aslib conference, 12 & 13 November 1998).

Torres-Hostench, Olga, Presas, Marisa y Cid-Leal, Pilar (2016): *El uso de traducción automática y posesión en las empresas de Servicios lingüísticos españolas*. Informe de investigación ProjectA 2015. Bellaterra. URL: <https://ddd.uab.cat/record/148361>

Wagner, E. et al. (2002): *Translating for The European Union Institutions*. St. Jerome Publishing, Manchester/Northampton.